

Naše okolje¹

Pogled sindikata rudarjev Chattisgarh mines shramik sangh (CMSS)

¹ Besedilo je bilo v angleščini objavljeno v posebni zbirki platforme Jan Vikas Andolan za prvo obeležje nasilne usmrtnitve Niyogija, ki so jo poimenovali »Niyogijev teden« in je potekala med 22. in 28. septembrom 1992 (op. ur.).

² Veer Narayan Singh je po zaslugi Niyogija ter CMSS danes znan kot ljudski heroj, staroselec, ki je v okrožjih države Čatisgarh v 19. stoletju kradel zaloge žita višjih kast in kolonizatorjev ter jih razdeljeval med revne. Njegovo revolucionarno zgodovino je na novo obudilo delavstvo sindikata, s tem ko ga je prepoznalo kot enega prvih, ki so poskušali premostiti identitetne in kastne razlike v skupnem upiranju indijskega ljudstva proti kolonializmu in zatiranju. Britanci so Singha leta 1857 obesili (op. ur.).

Sindikata rudarskih delavcev iz Čatisgharja – Chattisgarh mines shramik sangh (CMSS) že vse od svojega nastanka širi okvire sindikalnega delovanja. V nasprotju s preostalimi sindikati v Indiji se ne omejuje zgolj na boj za višje plače, saj se člani CMSS na različne načine dejavno spopadajo s socialnimi in kulturnimi vprašanji. V zadnjih osmih do desetih letih so se povezali z neorganiziranimi delavci, adivasiji (skupno poimenovanje za vse pripadnike staroselskih skupnosti v Indiji, op. ur.) in kmeti v kampanjo »Borimo se za dobro zdravje«, v sklopu katere organizirajo magične predstave, ulično gledališče, izdajajo knjižice, pripravljajo predavanja in številne druge vsebine. V sklopu kampanje so delavci CMSS zgradili tudi bolnišnico s 50 ležišči, ki ima porodniški oddelek in sodobno operacijsko dvorano.

Delavci CMSS so preučevali lokalno zgodovino in začeli prepoznavati pomen, ki ga ima mučeništvo pomembnih lokalnih zgodovinskih oseb, s čimer so skušali pri ljudeh vzbuditi večji občutek samozavesti. Med najbolj prepoznavnimi voditelji

je bil Veer Narayan Singh.² Sindikat se je močno angažiral v boju proti alkoholizmu med delavci. Danes ga vsi poznajo po tej kampanji. CMSS je bil precej dejaven tudi na športnem, šolskem in podobnih področjih. Zgradil je vsaj šest šolskih poslopij in jih predal v upravljanje oblasti. Sam sindikat vodi eno osnovno šolo. Več tisoč žensk se je organiziralo in se dejavno vključilo v vodstvo CMSS, da bi zagotovile, da so tudi vprašanja in interesi, ki zadevajo posebno ženske, sestavni del jedra delovanja sindikata. Sindikat dejavno deluje tudi na področju okoljske problematike. Namesto da bi ostal pri točenju krokodiljih solz, je CMSS napredoval in glede na to, kako jo sam razume, izvaja konkretne dejavnosti.

Kako se je CMSS začel ukvarjati z okoljsko problematiko

Že nekaj časa delavci CMSS zbirajo skrb zbujujoče novice o ozonski luknji, rastoči prisotnosti nevarnih strupenih plinov v atmosferi in zniževanju vsebnosti kisika v ozračju ter o tem dejavno razpravljajo. Doma so videli, kako se je voda v reki Shankini in potoku, ki priteče iz rudnikov Dalli, zaradi visoke vsebnosti železove rude obarvala krvavo rdeče. Tekoči odpadki iz tovarne alkoholnih pijač, jeklarne in tovarne gnojil so zastrupili reki Kharoon in Shivnath. Znotraj sindikata potekajo mnoge žgoče diskusije o problematiki tovrstnega uničenja v imenu industrijskega razvoja.

Ob pritožbah delavcev, ki v železarnah delajo s stisnjenimi plini, na pospeševalnikih, kompresorjih ali plavžih, da nič več ne slišijo sladkega petja kukavice (*koyal*), lahko pomislimo, da imajo pač smolo, in s tem zgodbo zaključimo. Čeprav gre za očitne probleme iz vsakdanjega življenja, jih nismo znali povezati s širšim vprašanjem zaščite okolja. Rudniki v Čhatisgarhju so primer najhujšega opustošenja in uničenja okolja. Delavci CMSS trdno verjamemo, da:

- kjer obstajata nepravilnost in zatiranje, se nujno pojavi odpor, ter
- da se je procesu uničevanja mogoče zoperstaviti z ustvarjalnostjo.

Sindikata je k delovanju na področju okoljske problematike spodbudil droben incident. Nekega dne je v sindikalno pisarno v joku stopil neki adivasi. Razložil je, da je skupaj z nekaj sovaščani iz bližnjega gozda tovoril majhno količino drv, ki jih je nameraval na bližnjem lokalnem trgu prodati za kurjavo, ko jih je ustavil uslužbenec iz zavoda za gozdove. Pretepel je adivasija, mu na silo odvezel drva in jih nato pred njegovimi očmi prodal nekemu drugemu. Adivasi je to pripovedoval dan pred festivalom zelenja ali *hariyali*³ in na koncu obupano dodal, da bodo zdaj on in njegovi otroci med festivalom lačni.

Sindikalni aktivisti so obiskali načelnika policije v mestu Rajhara in zahtevali, da ukrepa proti omenjenemu uslužbencu. Po začetnem upiranju se je načelnik le vdal in preiskal zadevo. Policisti so uslužbenca privedli na policijsko postajo, kjer se je pred načelnikom zagovarjal: »Ta človek (*adivasi*) uničuje pragozd, naša naloga pa je, da ga varujemo. Proti njemu lahko celo sprožim preiskavo.« Ko so ga sindikalni aktivisti vprašali, ali podkupnina v višini petih rupij za tovor drv vse skupaj »legalizira«, je uslužbenec obtožbo zavrnil. Eden od aktivistov je nato poudaril, da je pragozd v resnici izginil zaradi žag. Podjetniki in voditelji političnih strank so skupaj uničili pragozd. »Ni bilo to škodljivo za okolje?« je vprašal aktivist. »Ni bila to kršitev zakona? Zakaj se zdi, da vaši zakoni veljajo samo za staroselce in revne. Če varuhi zakona med prebivalce pragozda sejejo negotovost in strah, potem moramo varnost staroselcev zagotoviti z ljudskimi gibanji.«

Tistega dne je naš sindikat sprejel izziv in začel kampanjo pod geslom »Apne jungle ko pehchano« (»Spoznav svoj pragozd«).

Razvijanje perspektive in strategije

Sledili so redni tedenski sestanki v sindikalni pisarni o tem, kako kampanjo čim bolj konstruktivno razviti. Po nekaj diskusijah smo prišli do naslednjih sklepov.

³ *Hariyali Teej* ali festival zelenja je praznik, s katerim ljudje v Indiji častijo blaginjo in dobro žetev. Praznik je naklonjen zlasti ženskam, saj se na ta dan ogrnejo v zelena oblačila in si nadenejo zelene zapestnice ter s posebnimi hindujskimi molitvami (kar imenujejo *puja*, pri čemer uporabljajo mleko, sir in rože), s plesom in petjem častijo luno. Dan pred praznikom ženske praznujejo še *sindhare*, ki je namenjen novim nevestam. V navadi je, da jim tašča na prvi *sindhari* po poroki pokloni obleke in nakit (op. ur.).

1. Analizirati moramo vzroke za uničevanje okolja.
2. Zavest o okoljski problematiki moramo razviti na nacionalni ravni in s celostnim pristopom.
3. Prebivalcem gozda moramo zagotoviti pravico do uživanja gozdnih produktov, saj bodo le tako ti lahko še naprej čutili, da »je pragozd naš«.
4. Z nujnimi ukrepi bomo popravili slabe dele obstoječih gozdarskih politik in zakonov. Za to kampanjo moramo zgraditi močno ljudsko bazo, k čemur bo prispevalo uvajanje alternativnih metod in procesov po posameznih vaseh.
5. Z zlorabami oblasti in korupcijo se moramo soočiti in jim z vso silo nasprotovati. Oblikovali bomo predloge za boljše oblike in sredstva upravljanja.
6. Za krepitev našega odnosa (*rishta*) z gozdom bomo morali v sklopu kampanje »Spoznaj svoj pragozd« vzpostaviti nove programe.
7. Ostro bomo nastopili proti onesnaževanju voda in od oblasti zahtevali gradnjo zadostnega števila novih črpališč za vodo, ki bodo zagotovila čisto pitno vodo za vse.
8. Poskusili bomo dvigniti javno zavest o pretirani uporabi zvočnikov in tako doseči zmanjšanje stopnje zvočnega onesnaženja.
9. Bolj ozaveščeni sindikalni aktivisti bodo preučili okoljsko gibanje v Indiji in po svetu. Poskušali bomo zgraditi partnerske povezave z drugimi gibanji, naše aktiviste in člane pa pripraviti, da bodo lahko zastopali sindikat na dogodkih in aktivnostih gibanja.
10. V industrijskih obratih, kjer ima sindikat nekaj moči, bomo od uprave zahtevali strožje ukrepe proti onesnaževanju zraka. Borili se bomo tudi proti zvočnemu onesnaževanju in razvijali programe za delavce, ki so mu podvrženi.
11. Ostro se bomo postavili po robu zapravljanju človeških in finančnih virov, ki jih državni uradniki trošijo v imenu varovanja okolja. Enako se bomo uprli tudi ukrepom, ki so pod krinko varovanja okolja uperjeni proti delavcem. Prav tako bomo premišljeno nasprotovali abstraktnemu pristopu k okolju, s katerim spodbujajo vzdušje antiindustrializacije.

Na začetku

Območje, na katerem deluje CMSS, leži severno od Bastarja in vključuje južni del okrožja Durg. Celotno območje je bogato z železovo rudo, na njem je eden od trenutno najbolj produktivnih rudnikov v Aziji. A pred ne več kot petintridesetimi leti so morali ljudje na poti iz Kusumkasa v Dondi ali Bastar prečkati goste gozdove. Spotoma so prečkali majhne vasi staroselcev Gond. Pod bogato zeleno drevesno preprogo so živele številne vrste ptic in zrak napolnjevale s svojo pesmijo. Majhni potoki in rečice so šumeli, se prebijali skozi gozd in tako še bogatili glasbeno kuliso. Otroci so se neomejeno igrali. Mladi fantje in dekleta so se ob večerih zbirali v gozdu in vso noč plesali. Nekega dne pa so v gozd prišli uslužbenci indijskega geološkega zavoda. Kmalu so jim sledili ruski in indijski inženirji. Malo kasneje se je nenadoma zaslišala nepričakovana in oglušujoča eksplozija. Vsi skupaj, ljudje, ptice, živali in drevesa, so se stresli od šoka. Sledile so mnoge nove eksplozije.

Boleči hrup buldožerjev je zagospodoval nad vsem, kar je bilo prej. Kdo ve, kam sta pobegnila kukavica in pav? Bobni so utihnili in mladi več niso plesali v gozdu, saj ni od njega nič ostalo. Hektar za hektarjem so ga posekali, debela pa odpeljali. Na njegovem mestu je zraslo desetine žag. Ostanke železove rude so nekoč kristalno jasne in šumeče potočke spremenili v krvavo rdečo brozgo. Končno je prišel dan, ko o zeleni preprogi ni bilo več niti sledu. Namesto

tega so od Rajnandgaona do Durga in Raipurja zrasle velike palače lastnikov žag in trgovcev. Tovarna v Bhilaiju je železovo rudo iz Rajhare predelovala v jeklo. Dim, ki se je vil iz njenih dimnikov, je oznanjal »razvoj«. Uničenje je bilo tisti temelj, iz katerega je kasneje pognal »nov razvoj«.

Ko je bila zgrajena tovarna cementa, je polja prekril cementni prah in uničil ogromno kmetijskih površin. Razkrajajoči odpadki, ki so nastali pri rafiniranju sladkorja v novi tovarni alkoholnih pijač, so medtem povzročili vseprisoten smrad. Sčasoma so bile vse reke onesnažene. Med ljudmi, ki so živeli ob rekah, se je razširila izjemno neprijetna srbečica. Smrtnost živine je postala nenaravno visoka. Čedalje več ljudi se je začelo zgrinjati v lokalna središča in mesta. Tam, med nenehnim hrupom strojev, smradom kemičnih odpadkov in umazanijo, so zrasla barakarska naselja, kjer so bili ljudje prisiljeni živeti kot insekti.

Danes je zaščita okolja osrednje vprašanje. Je novi izziv, na katerega moramo odgovoriti.

Neenak razvoj in nepomembni zakoni

Ko danes pred dežjem potemni nebo, pav ne pleše več in se ne razkazuje v slavi svojih peres. Njegovo plesišče, pragozd, je bilo trajno uničeno. Medtem drevesa še naprej neprenehoma padajo. Svoje lovke širi betonska džungla. Ljudje se učijo, kako živeti v novem svetu železnih kletk in zidakov. V razmaku vsega nekaj minut po televiziji gledajo slike z različnih koncev sveta. Velika podjetja v svoje pisarne obešajo oljna platna z motivi pragozda in lepih staroselskih žensk – na tak način želijo pokazati svojo naklonjenost staroselski kulturi. Ko ljudi tega sveta zagradi dolčas, se odpravijo v Darjeeling ali v Goo – da si ogledajo sončni zahod nad Arabskim morjem.

V vaseh je noč še vedno temna in mladi ljudje včasih še vedno plešejo in pojejo. »Ko vi mestni ljudje spite,« pravijo, »mi s plesom in petjem spremljamo Luno.« Kakšna razlika. Medtem ko tovornjaki pragozd brez premora odvažajo v mesta in bambus izginja v papirnicah, si je težko zamisliti, kako bi ustvarili nacionalno zavest o okolju. Okolje je na globalni ravni že tako uničeno, da se je povsem upravičeno vprašati, kako bo pet dreves pri meni doma ali nekaj grmovja v *basti* pomagalo rešiti okolje. Res je, da javne zavesti ni mogoče premakniti zgolj s statistiko. Toda potreba po ustvarjalnem delovanju zahteva, da logiko in statistiko kombiniramo s svojimi čustvenimi odgovori na okoljsko krizo. Zgolj iz takšne kombinacije bo izšla nacionalna zavest o okolju.

V sindikatu smo tako besedo »okolje« zamenjali z besedo »narava« – tisto, kar je bilo tu še pred našimi predniki. Mi nimamo pravice uničevati zraka, ki so ga dihali naši predniki, in kristalno čistih voda, v katerih so tešili svojo žejo. Ta reka, ta zrak, ta gora, ta pragozd, te ptice pevke – to je naša zemlja (*desh*). Znanost nam bo pomagala naš svet premakniti naprej, poskrbeli pa bomo tudi, da ostanejo reke čiste in da tečejo prosto, da bo zrak čist in poživljujoč. Vedno bomo potrebovali melodijo ptic, ki je že naše prednike združevala z naravo.

V družbi, ki jo želimo zgraditi, bomo ljubezen do ljudi, ki živijo na podeželju, razumeli kot dejanje ljubezni do naroda, ljubezen do narave pa kot domoljubje. To je tista nacionalna zavest, ki jo potrebujemo, če hočemo rešiti okolje. Dejstvo, da so ljudje iz stotine kilometrov oddaljenih krajev prišli sem kot trgovci in preprodajalci z namenom, da bi z ropanjem dreves postali milijonarji, je splošno znano. Delujejo v navezi z gozdarskimi uslužbenci. Večina med njimi ima kakšnega bližnjega sorodnika, ki je vpliven politik. So lastniki več kamionov, pogosto

⁴ *Tendu* (lat. *Diospyros melanoxylon* Roxb.) ali ebenovec je najpomembnejša zdravilna rastlina v gozdovih Čatisgarhja, zraste do 25 metrov. Iz njenih listov izdelujejo cigare (*bidis*), plodove in preostale dele rastline pa uporabljajo v različne namene. *Bel* (lat. *Aegle marmelos*) ali belovec je sadno drevo, ki zraste do višine 18 metrov; sadeži so veliki od 5 do 15 centimetrov, imajo debelo, skoraj leseno lupino; uživajo jih sveže ali posušene in iz soka delajo šerbetse. *Char* (lat. *Buchanania lanzan*) je vrsta mandljevca, ki ga starosleci uporabljajo za sladice. Užiten so sadeži in semena. Uporabljajo ga namesto olivnega olja, njegovo smolo pa v strojarški industriji. Zaradi vsestranske uporabe so *char* v Čatisgarhju skoraj popolnoma iztrebili. *Salpi* (lat. *Verbascum thapsiforme*) ali velecvetni lučnik je zelišče, ki se ga uporablja za obnavljanje sluznice. Iz *mahua* (lat. *Madhuca indica* Gmel.) ali mohva, rastline ki zraste do 20 metrov, pridobivajo omamljajoč masleni indijski napitek (*mahuwa*), cvetove pa uporabljajo tudi pri pomembnejših indijskih običajih.

Za vse navedene rastline je značilno, da so neolesenelo rastje ali pa podrast v gozdu. Staroselci, zlasti ženske, nabirajo liste, sadeže ali plodove ter jih prodajajo predelovalnim podjetjem. Denar potrebujejo za olje, zelišča, obleke in zdravila. Poleg navedenih rastlin so glavni vir dohodka za staroselce tudi plodovi ali produkti drugih rastlin: *palesh*, *sarai*, *harra*, *kusum*, *sisal*, *chhind*, *jamun*, *mango*, *bambus* ... Stebla nekaterih rastlin uporabljajo za gradnjo hiš, za košare in izdelovanje drugih gospodinskih pripomočkov in orodij, liste, plodove in sadeže pa za prehrano, prodajo, kot zdravila ter za obredje. Gozd je vir življenja staroselcev, zato slavni indijski pregovor pravi: »Jungle hai to jivan hai, jivan hai to jungle hai« (»Če obstaja pragozd, je tam tudi človeško življenje, in če obstaja človeško življenje, je tam tudi pragozd.«). Več o sobivanju ljudi in pragozda, o rastlinju in produktih gozda glej Vettivel, Surendra Kumar (1997): *India: Madhya Pradesh Tribal Development Project – Participatory Development Framework, Community Institution Building, Indigenous Social Structure, Women's Participation, Role of NGOs*. Rome: IFAD, (op. ur.).

tudi žag. Nekateri med njimi so tudi gozdni podjetniki. Vsak svoj trenutek izrabi za sledenje omejenim osebnim interesom. Večina prebivalcev indijskih gozdov je adivasijev, ki gozda in njegovih produktov niso nikoli uporabljali za omejene osebne interese ali za zadovoljevanje pohlepa. Danes morajo podkupiti gozdarske uradnike in delavce celo, če hočejo z gozdnimi produkti pokriti zgolj svoje minimalne dnevne potrebe.

Posamezni interes, kolektivni interes, nacionalni interes

Javni oziroma kolektivni interes ter nacionalni interes se dopolnjujeta. Toda pri oblikovanju zakonodaje na področju gozdov kolektivni interesi staroselskih skupnosti niso bili upoštevani. Prvi zakon o gozdovih so sprejeli Britanci leta 1817. Označuje začetek razdejanja, ki se nadaljuje vse do današnjega dne. Ti zakoni so bili neposreden napad na staroselce, saj so jih opredelili kot tujce v njihovem lastnem naravnem življenjskem okolju. Adivasiji niso mogli več ponosno reči, »to je naš pragozd«. Tako so gozdovi osiroteli, ostali so brez mame in očeta. V rokah birokracije so gozdarski zakoni postali instrumenti vzpostavitve svobode gozdarskih uradnikov. Reforma gozdarske zakonodaje je tako še posebno nujna.

Seveda je treba ugotoviti, kdo so resnični roparji gozda. Popisati je treba vse milijone rastlin in listov v gozdovih. Novi zakoni morajo zagotavljati močno participacijo prebivalcev gozda. Lokalni prebivalci morajo biti glavni porabniki gozdnih produktov – denimo listov rastline *tendu*, *bel*, *char*, *salpi*, *mahua* in mnogih drugih zdravilnih rastlin.⁴ Upoštevati je treba tudi les, ki ga kmetje, ki živijo v bližini gozda, porabijo za gorivo. Z zakonom je treba adivasijem zagotoviti pravico do uporabe lesa za gradnjo domov, četudi bi morali za to plačati.

Trenutno veljavni zakon o gozdovih te potrebe do neke mere zadovoljuje. Toda zaplete se pri njegovi uveljavitvi. Neučinkovitost, neodgovornost in nezadržna korupcija uslužbencev in delavcev položaj v gozdovih zgolj poslabšujejo. To bi morala učinkovita gozdarska politika, ki bi varovala interese adivasijev, upoštevati. Od tistega dne, ko bodo ljudje čutili in vedeli, da je pragozd resnično njihov, bo vsak od njih – tudi majhni otroci – pazil na gozdove in jih varoval. Gozdni roparji bodo tako ustavljeni in tegobe, ki jih povzročajo neuporabni in neodgovorni uradniki, bodo odpravljene. Ko gozd postane sredstvo ohranjanja skupnega blagostanja, potem vsi njegovi prebivalci delujejo proti vsakemu ilegalnemu udarcu sekire. Takšna zaščita interesov skupnosti bo povratno pozitivno učinkovala na

nacionalni interes. Posledica ne bo zgolj zaščiteno okolje, s tem bo namreč zagotovljena tudi prihodnost človeštva.

Sindikat ta vprašanja odpira v pogovorih z različnimi uradnimi osebami. Po potrebi smo sprožili aktivnosti za zaščito interesov adivasijev in ustavitve gozdnih tatov. V vasi Salhetola smo imeli pred približno desetimi leti probleme z bližnjo žago, ki je sekala vsa drevesa vrste *sagwan*⁵ v okolici. Vaščani so se pritožili policiji, zavodu za gozdove in politikom, a se na njihove prošnje za ukrepanje ni odzval nihče. Sindikat je nato predlagal velik javni dogodek, na katerem bi z veliko pompa posadili nekaj dreves. Ta dogodek je imel tako simbolično kot praktično vrednost, velik javni shod ljudi pa je hkrati služil kot prikaz moči. Roparji *sagwana* se po tem dogodku niso več vrnili.

Uravnovežena politika: edina zaščita za okolje

Že prve faze industrijskega razvoja so pokazale, da je okolje treba zaščititi. Škodljive učinke dima in škodljivih plinov, ki jih izpuščajo tovarne, je mogoče delno uravnovežiti z ohranitvijo gozdov. Toda če se z gozdovi ravna zgolj kot z industrijsko surovino in se jih uničuje, kako naj se to ravnovesje ohranja? V skladu s trenutno gozdarsko politiko se za komercialno rabo v industriji veliko sadi drevesa vrst evkaliptus, *nilgiri*⁶ in smreke. A naših gozdov ne bodo rešile ogromne monokulturne plantaže teh dreves, ki jih spodbuja trenutna politika.

- 1) Sindikat je precej podrobno razpravljal o učinkih tovrstnega monokulturnega zasajevanja in se proti temu boril. Celo monokulturni nasadi *sagwana* niso zdravi, saj tam, kjer veliki listi tega drevesa padejo in prekrijejo zemljo, ne raste več nobena trava. Svoje izsledke je sindikat večkrat predstavil zavodu za gozdove ter pripravil predloge za bolj ustrezne ukrepe.
- 2) Medtem ko vladna politika uporablja celo sredstva Svetovne banke za spodbujanje monokulturnih nasadov, se sekanje naravnih gozdov v vsej njihovi naravni raznolikosti nadaljuje brez premora. Debla zlagajo v visoke skladovnice, kar ponosno imenujejo »produkcija«. Uradniki med seboj tekmujejo v prikazovanju njene letne rasti. Vse dokler bo »produkcija« definirana v teh kategorijah, bodo gozdovi še naprej izginjali.
- 3) Sečnjo mahua, chara, tenduja in preostalih podobnih vrst je treba strogo prepovedati. Ta prepoved bo pripomogla k naravni reprodukciji teh dreves. Ker so lokalni prebivalci že od nekdaj odvisni prav od teh dreves, bo njihova zaščita zagotovila splošno ekonomsko ravnovesje skupnosti, ki živijo v gozdu. Zgolj to lahko zagotovi preživetje gozda.
- 4) Raziskati je treba medicinske in preostale kemijske lastnosti različnih dreves in zelišč v posameznih gozdnih predelih. S tem bo ohranitev teh rastlin zagotovljena posebna pozornost.
- 5) Pogoste so novice o tigru, levu ali kakšni drugi divji živali, ki pride v vas in napade ter ubije lokalne prebivalce. Nato pokličejo lovce, da ljudožerca ubijejo, s tem izgovorom pa ubijejo še precej drugih levov in tigrov. Divje živali, ki napadajo ljudi, so še en dokaz tega, kako porušeno je naravno ravnovesje. Živali napadajo človeka zato, ker je njihov naravni plen – divje svinje, jeleni, zajci itn. – postal redek. Zato moramo narediti vse, da se naravno ravn-

⁵ *Sagwan* je indijsko ime za tikovec, ki uspeva v predelih južne Azije, od Indije do Vietnama. Kot plantažno drevo pa je svoje rastišče uspešno razširil, tako ga najdemo tudi na Javi in nekaterih drugih indonezijskih otokih, v ekvatorialnem predelu Afrike in Srednji Ameriki, predvsem v Ekvadorju. Imenujejo ga tudi *teck*, *teak*, *djati*, *sak*, *kyun*, *gia thi*. Tikovino ali *sagwanov* les uporabljajo za izdelavo dragocenega pohištva, zaradi vsebnosti olj, ki odganjajo insekte, staroselecem dobro služi kot pohištvo. Iz listov pridelujejo barvila za obleke, uporabljajo pa jih tudi za izdelovanje posod in za embalažo. Iz cvetov pripravljajo napitke proti glavobolu ter želodčni kislini, smolo pa za pripravo značilne indijske *pan-masale* (to so oreščki, semena, zelišča in začimbe, ki jih ponudijo po zaužitem obroku kot neke vrste osvežitev za usta) (op. ur.).

⁶ *Nilgiri* je čajevec, ki praviloma raste na jugu Indije (zlasti v Tamil Nadu, kjer so Modre gore). Iz njegovih listov pridelujejo črn in aromatičen čaj (op. ur.).

⁷ Več o vplivu jezga Bodhghat, ki ga imajo strokovnjaki za najbolj problematičen jezik v Indiji, saj je med drugim uničil 5734 hektarjev gozda, glej v: Rajvanshi, Asha (2002): Assessed impacts of the proposed Bodhghat hydroelectric project. Studies of EIA Practice in Developing Countries. Geneva: UNEP, 281–293, dostopno preko: [http://www.unep.ch/etu/publications/38\)%20281%20to%20293.pdf](http://www.unep.ch/etu/publications/38)%20281%20to%20293.pdf), 23. septembra 2008 (op. ur.).

vesje ponovno vzpostavi. V ta namen je sindikat začel konkretne programe.

6) Ob gradnji velikih jezov se ogromne gozdne površine znajdejo pod vodo in uničena so mnoga dragocena drevesa, ki rastejo v posebnih razmerah. Vsem projektom, ki uničujejo drevesa, kot sta na primer lac in sal, moramo nasprotovati. Zato se naš sindikat upira gradnji jezga Bodhghat.⁷ Prav tako smo nasprotovali gradnji jezga Mongra v okraju Rajnandgaon, ker je predvideval popolno uničenje velikih gozdnih površin. Pesem z naslovom *Mongra ke*

bandh banan devo nahin bhaiya je ljudi pozivala, naj ne dovolijo gradnje jezga. Napisal jo je delavec, član sindikata, in zaradi tega boja je postala zelo popularna.

Nekaj uspehov

Problemi, ki jih običajni ljudje zlahka razumejo, pogosto presejajo horizonte razumevanja birokratov in uradnikov. Ko ljudje na primer predlagajo majhen kontrolni jezik na potoku ali reki, in celo če ministrstvo za finance nima nič proti, zavod za gozdove načrta aktivno nasprotuje. Takšni mali jezovi lahko pozitivno vplivajo na povečanje rasti gozda, so pa tudi vir pitne vode za živali. A v nasprotju s projekti velikih jezov majhne rešitve gozdarskim uradnikom ne prinesejo nobenih dobičkov. Ko se gradi velik jezik, ponavadi poteka velika »produkcija« lesa na predelih, ki bodo kasneje potopljeni. Ne glede na vse je sindikatu v nekaterih krajih, recimo v Tuygdi in Jugera, majhne jezove uspelo zgraditi.

Iz rudnikov železove rude spirata deževnica drobno rudninsko mivko, ki se v okolici v tanki plasti razprši po obdelovalni površini in tako uniči produktivnost prsti. Sindikat se je boril proti temu in prizadetim kmetom izbojeval odškodnine. Trudil se je tudi za preusmeritev vodnega toka iz rudnika, da bi tako preprečili uničevanje obdelovalnih površin. Medsebojna koordinacija med posameznimi državnimi službami je ponavadi slaba. To je glavna ovira za inovativno reševanje problemov. Nekatera zemljišča v vaseh, posebno pašniki, so na primer dostikrat sporna. Nadzor nad njimi si ponavadi prilastijo vplivni ljudje v vasi. Okoli takšnih sporov se v teh vaseh pogosto oblikujejo »tabori« in takšni konflikti lahko pripeljejo tudi do prelivanja krvi.

Vladne politike predvidevajo koordinirane aktivnosti ministrstva za finance in zavoda za gozdove, da bi na teh spornih zemljiščih zasadili koristna drevesa. Rešitve tega tipa lahko ustvarijo celo tako dobre pašnike za živino, da se lahko zaradi tega izvede »Operacija poplava«. Toda kdo naj prevzame odgovornost za realizacijo. Samo ljudsko gibanje ni dovolj. Teh sanj ni mogoče udejanjiti, dokler na mišljenje birokracije in političnega vodstva ne bo odločilno vplivala občutljivost za okoljsko problematiko. Sindikat ves čas spodbuja razprave o razvoju takšne perspektive.

Danes se veliko govori o okoljski krizi, še vedno pa zasledimo le malo dokazov o dolgoročnih naporih, ki bi lahko stvari spremenili na bolje. Zaščita okolja nujno zahteva trajnostne dolgoročne programe. Enako ključno je močno sodelovanje lokalnega prebivalstva. Ti naporji lahko spodbudno vplivajo tudi na napredek staroselskih skupnosti. Na nacionalni ravni je potrebna nova organizacija, ki bi se s tem začela ukvarjati. Kot so povsod policijske postaje, bi povsod morale biti tudi »okoljske postaje« (*thana*). Danes je v Indiji 150 milijonov brezposelnih. V sklopu novega okoljskega programa bi bilo mogoče zaposliti vsaj pet milijonov ljudi. To organizacijo bi morali voditi ljudje, ki imajo razvit občutek za okolje.

Spoznaj svoj pragozd – spoznaj svojo družino

Ko umre daljni sorodnik, ki ga nismo nikoli videli, nas to ne vznemiri na isti način, kot če tragedija doleti nekoga iz naše soseske, nekoga, ki smo ga poznali in videvali mnoga leta. Podobno je z našim odnosom do pragozda in navezanostjo nanj. Če ga ne poznam dobro, potem lahko nenamerno uničim mlade poganjke sagwama. Sindikat je zato pred približno sedmimi leti začel kampanjo »Spoznaj svoj pragozd«. Ta stalen program vsebuje naslednje napatke.

- a) Selektivno sajenje dreves, ki so uporabna za domačo rabo. To so na primer: bambus, salphi (sagovec ali sagova palma), mahua, mangovec, jamun ali indijska sliva (ali tudi javanska sliva), *parhar*⁸ palisander, ber (tudi žizola ali čičemak, ki ima sadeže podobne dateljnom), sagwan (tikovec), neem (indijska melija ali indijska lipovka), *karra* idr.
- b) Sajenje dreves, ki so komercialno uporabna in se jih goji v nasadih, kot so akažujeva drevesa (akažujev oreh), sandalovec in različne vrste evkaliptusa.
- c) V sklopu programa »Oživimo pragozd« se sadi lipa, karanja (ali indijska bukev), karonda in neke vrste arhar (golobji grah ali rumeni dal), grm s tri- do štiriletno življenjsko dobo.

Kot praktičen primer tega, kaj je mogoče storiti, sindikat že zadnjih sedem let neguje majhen kos gozda v bližini svoje pisarne. Tu so bile posajene različne vrste dreves, kot na primer khamhar (bel tikovec), kadambovec, mandelj, akacija, kokos. Člani sindikata so ta vrt ponosno poimenovali »pragozd Hamara«. Nismo zgolj kreativno uporabili proste zemlje okoli sindikalne pisarne, temveč smo tudi spodbudili zanimanje članov sindikata. Kmalu so okoli svojih domov tudi sami začeli saditi drevesa. Delavski predeli, na katerih prej ni bilo nobenega zelenja, se zdaj bohotijo v zeleni barvi dreves, ki so jih posadili sami delavci.

Skozi naše delovanje smo pobliže spoznali tudi vladne programe sajenja dreves. Ugotovili smo, da le 40 odstotkov sadik iz takšnih programov preživi, saj v skrb zanje niso vključeni lokalni prebivalci. Če pri programu drevesnice polno sodeluje lokalno prebivalstvo, potem je zasaditev teh nasadov videti takole:

- 15 odstotkov bambusov za gradnjo domov lokalnega prebivalstva;
- 35 odstotkov lokalne vegetacije, kot so char (vrsta mandljevca), mahua, belovec, amla ali indijska kosmulja, *kaad*;
- 20 odstotkov komercialnih sort, kot so *rookh*, arhar (golobji grah ali rumeni dal), mandelj, akažujev oreh, sandalovec, lipa, indijska melija ali lipovka, jamun ali indijska sliva, mangovec itn. ter
- 30 odstotkov vrst, ki jih promovirajo vladni programi.

Drevesa, ki so bila posajena v sklopu programa »Spoznaj svoj pragozd«, imajo pritrjena majhne tablice, na katerih so zapisana njihova lokalna, hindujska in botanična imena. Zbrali smo tudi informacije o botaničnih družinah, v katere sodijo različne vrste dreves. S tem prispevamo k polnejšemu razumevanju dreves, še posebno med šolarji, ki lahko na tak način razširijo šolsko znanje. Sindikat načrtuje tudi izdajo knjižic o uporabi teh dreves in o tem, koliko kisika vsako proizvede.

Skozi program »Spoznaj svoj pragozd« smo zgradili razumevanje naših najbolj zanesljivih sopotnikov – dreves. Njihovo sajenje in skrb zanje sta postala popularna, to pa je edini način zaščite okolja. Kampanja se nadaljuje s tistimi omejenimi viri, ki jih sindikat pač ima na voljo.

⁸ Za štiri rastline (*parhar*, *karra*, *kaad* in *rookh*), ki jih navaja Niyogi v tem poglavju, ni bilo mogoče najti latinskega poimenovanja ali kakšnega angleškega sinonima, zato jih puščamo v originalu ter v poševnem tisku (op. ur.).

⁹ Čipko (*chipko*) v hindujščini pomeni »objem«. Kmetje iz himalajskih vasi v državi Utar Pradeš so se v začetku sedemdesetih let 20. stoletja začeli organizirati proti velikim podjetnikom, ki so izsekavali gozdove. Da bi preprečili uničevanje gozdov, so zlasti ženske po vaseh sprožile iniciative. Prva akcija je bila aprila 1973 – ženske so si podale roke in objele drevesa ter uspešno prekrizale načrte gozdarjev. Sledile so nove akcije in iniciative med prebivalci samoorganiziranih vasi. Leta 1980 je gibanje v Utar Pradešu doseglo, da je bilo sekanje dreves v pragozdu Himalaje za petnajst let z zakonom prepovedano. Odtlej se je gibaje razširilo po vsej Indiji, njihov glavni slogan pa se še vedno glasi: »Ekologija je permanentna ekonomija« (op. ur.).

Narava nam je dala vir vode

V regiji Dalli-Rajhara se je življenje skozi stoletja odvijalo okoli potokov Dalli in Jharan. Precej imen vasi je povezanih s tema potokoma. Celo danes so ljudje tega območja odvisni od njiju, ko gre za zadovoljevanje vsakdanjih potreb. Sindikat je odprl vprašanje njunega onesnaženja, zahteval ukrepe od oblasti in dosegel nekaj rezultatov. Namesto da bi bila voda v teh potokih krvavo rdeča, je danes vsaj oranžne barve.

Sindikat je uspel doseči tudi gradnjo 89 vodnih črpališč na delavskem območju Dalli-Rajhara. Zdaj poskuša na podoben način zagotoviti zdravo pitno vodo tudi v okoliških ruralnih območjih. Sindikat prav tako načrtuje ukrepanje proti onesnaževanju reke Shivnath s strani tovarne alkoholnih pijač Kedi. To bo zahtevalo vključitev in podporo velikega števila delavcev, kmetov, intelektualcev in okoljevarstvenikov.

Povečanje plač in zvočno onesnaževanje

Pred petnajstimi leti so delavci v Dalli-Rajhara zaslužili približno tri rupije na dan. Problema zvočnega onesnaževanja družba ni poznala. Zaradi dolgega boja sindikata so se plače povišale. Minimalna plača je zdaj okoli 70 rupij. Povečanje plač je prineslo povečanje uporabe zvočnikov – ob različnih slavnostnih in obrednih priložnostih so ljudje začeli zelo na glas vrteti filmsko glasbo. Celo lastniki trgovin so začeli ozvočenje redno uporabljati in zvočno onesnaževanje je postalo velik javni problem v Dalli-Rajhara. Z delom v odborih posameznih sosesk je sindikat širil kampanjo za ozaveščanje o škodljivih učinkih tovrstnega onesnaževanja. V kampanjo za zmanjšanje uporabe zvočnikov so se dejavno vključili tudi zdravstveni delavci bolnice Shaheed.

Poslušanje in učenje

Pesniki in pisatelji so skozi stoletja peli hvalnice naravi. Tudi v naši deželi obstaja precej velikih del poezije in preostale literature. Poznavanje in razširjenost takšne literature lahko oblikujeta močne čustvene temelje za zaščito okolja. Povsod po svetu danes znanstveniki navajajo zapletene statistike, da bi opisali in pojasnili svojo globoko zaskrbljenost nad stanjem okolja. Člani sindikata o teh odkritjih razpravljajo in krepijo svoje lastno razumevanje problematike. Prav tako se trudimo zbirati podrobne informacije o gibanjih za zaščito okolja.

Sovražniki narave so v Tehri trdo delali za uničenje ravnovesja in harmonije narave. Cenimo in delimo ideje in delo Pandit Sunderlal Bahuguna in mu izražamo našo solidarnost. Navdihuje nas gibanje *čipko*⁹, ki ga imamo za revolucionarno gibanje. Vse od začetka gibanja »Ne jezovom« v dolini Narmada so naši ljudje iz sindikata odhajali tja in se z vsem srcem pridružili boju pod vodstvom Baba Amte. Uspeh okoljevarstvenikov pri ustavitvi gradnje jezua v Tihi dolini v Kerali nas navdaja z upanjem. Čutimo se eno z duhom ameriških staroselcev in njihovo ljubeznijo do narave in domovine.

Delavci delijo občutek solidarnosti z vsemi, ki se sodelujejo v bojih za okolje. Čutimo, da so del naše družine, in skupaj z njimi skušamo svoje glasove dvigniti v enoten glas.

Težavno, a ne nemogoče

Celo vodstvo jeklarne Bhiali ni moglo ignorirati rastoče okoljske zavesti delavcev. Prej je bilo vodstvo indiferentno in neskrbno. Droben prah se je z vseh netlakovanih cest in ogolelih predelov dvigal v zrak. Medicinski testi so pokazali, da je veliko delavcev začelo bolevati za silikozo. Sindikat je za rešitev problema od vodstva zahteval ustrezne ukrepe. V tekstilni tovarni Rajnandgaon je sindikat ravnal podobno. Po rudnikih in cestah na območju Dalli-Rajhara zdaj vodstvo poliva vodo, da bi na tak način zmanjšalo količino prahu v zraku. Rudarjem, ki so zaradi zvočnega onesnaženja na delovnem mestu utrpeli poškodbe sluha, je sindikalna agitacija prav tako zagotovila oskrbo obolenj ušes, dihal in grla.

Pred dawnimi časi je živel neki kralj. Zaradi koruptivnega delovanja enega od svojih ministrov je bil zelo zaskrbljen. Ministra je premestil v oddaljen kraj blizu morske obale misleč, da tam ne bo imel priložnosti, da bi si nepravilno pridobival bogastvo. Ob prihodu na novo delovno mesto se je minister lotil štetja morskih valov. Vsaki ladji, ki je priplula mimo, je nato zaračunal kazen, ker je zmotila njegovo »nalogo« štetja valov. Zgolj s štetjem valov je minister postal zelo bogat. V naši državi ne manjka uradnikov za štetje valov. To »štetje« se dogaja celo v imenu zaščite okolja. Veliki industrijski obrati, kot recimo jeklarne Bhilai, so zdaj vzpostavili »Oddelke za okolje«. Tam pristanejo tisti uradniki, ki nimajo interesa v drugih oddelkih. Podpisujejo pogodbe za drevesne nasade, v katerih se le malo dela na tem, da bi drevesa dejansko preživela. Tovrstnim programom sindikat močno nasprotuje.

Zasebna podjetja kot Simplex Engineering, V. K. Engineering in druga od vlade dobijo zemljišča, na katerih naj bi zasadili drevesa, nato pa ga počasi začenejo uporabljati v svoje lastne namene. Proti tovrstni korupciji se sindikat aktivno bori. Ko je vodstvo jeklarne Bhilai pred nekaj leti načrtovalo mehaniziranje svojih rudnikov v okraju Dalli, so zatrjevali, da bo to okolju koristilo. Sindikatu je uspelo prikazati, da so bile njihove trditve napačne. Na zemlji, na kateri skoraj ni več vrhnje plasti prsti, je nemogoče pričakovati uspevanje dreves.

Prav tako se danes pod pretvezo varstva okolja pojavljajo ideje o deindustrializaciji. Sindikat tem idejam nasprotuje. Res pa moramo zaščititi našo zemljo in naš planet. Drevesa, rastline, čista pitna voda, čist zrak, ptice in živali ter človeška bitja – vsi skupaj smo del tega sveta. Na podlagi dobro premišljenih idej in s fleksibilnimi programi moramo ravnovesje ohraniti tako v naravi kot v znanosti, to pa lahko dosežemo z razvojem ljudske zavesti.

Prevedel Andrej Pavlišič